

Horváth László
horvath.laszlo@zmne.hu

A TÁBORI LELKÉSZET INTÉZMÉNYES MEGJELENÉSE

Absztrakt

A cikk az egyházi szolgálat bevezetésével, szervezeti rendszerének kiépülésével foglalkozik a magyar fegyveres erők modern kori történetében, a Habsburg időktől napjainkig. A szerző betekintést nyújt a katonák közt szolgáló egyháziak kettős függőségéről és annak szervezeti leképződéseiről a fejlődés egyes szakaszaiban.

The article offers a historical overview of the organisation of pastoralism in the Hungarian Defence Forces from the Habsburg times to today. It presents an insight into the organisational problems created by the dual standing of the clergy responsible for the provision of religious services to the military and the solutions provided in the periods of development.

Kulcsszavak: *lelkigondozás, vallás, hadtörténet. ~ pastoralism, religion, military history*

Amíg a katonai hadviselés ideiglenes jelleggel létezett, addig nem volt értelme annak, hogy a katonai lelkészi szolgálat intézményjelleggel nyerjen.

„Jelentősen megváltozott a helyzet az állandó hadsereg kialakulásával, mivel ezzel együtt a katonalelkészi szolgálat is elszakadt a szerzetesi élettől. A katonai és egyházi szemléletváltás időpontja nem esett egybe, azonban mindkettő a XVIII. században történt. Ekkor ugyanis megalakult a „császári-királyi” hadsereg (1715), illetve létrejött az önálló Apostoli Tábori Helynökség (1773), amely a tábori lelkészet első intézményesített formája volt.”¹

Mint minden szervezet intézményesítésénél, a katonai lelkészi szolgálat szervezetbe tömörítésénél is akadtak nehézségek. Először a megyés püspökségek mintájára akarták megszervezni a katonai vonalat, de ezt gyorsan elvetették. A birodalom püspökei nehezen bár, de tudomásul vették, hogy a császári hadseregben megszervezésre kerül egy önálló egyházi főfelügyelet, hiszen annak már voltak előzményei. Abban viszont megoszlottak a vélemények, hogy a megalakuló szervezet kinek a fennhatósága alá kerüljön. Az egyház mindig is nagy

---

¹ Horváth Zita PPKE hallgató: Lelkészek a katonák között ZMNE HADMÉRNÖK 2009

befolyással bírt egyéb világi intézményekben is, most pedig felmerült a lehetőség, hogy pont egy egyházi szervezet működésébe ne legyen beleszólása. Az egyházi vezetők számára elfogadhatatlan volt, hogy a hadsereg saját hatáskörben akarta működtetni a szolgálatot. Kompromisszumos megoldásra volt szükség, melyet nagyjából sikerült is kidolgozni a katonai és egyházi felső vezetésnek.

Így aztán létrejött az Apostoli Tábori Helynökség (továbbiakban: Helynökség) a hadseregen belül, ezzel egy időben pedig megalakult a Tábori Egyháztanács. Az Egyháztanács tisztán egyházi szervezet volt, és ez volt a Helynökség úgymond felügyeleti szerve. Sokan nem hittek a seregen belüli lelkészi szolgálat sikerességében, végül a nagy hátráltatások és érdekütközések ellenére a Helynökség működése beindult.

Ha már katonai mintára megalakult egy egyházi szervezet, a hierarchikus rendszerének is azt a sémát kellett követnie. Egyértelmű volt, hogy a Helynökség a központi szerv, de kérdéses volt, hogy az alatta lévő következő szervezeti egység mi is legyen, és az állam mely szintjén foglaljon helyet. Végül úgy döntött a vezetés, hogy tartományonként, ahol hadtestparancsnokság működik, ott legyen alsóbb fokú helynöki intézmény is. Így jött létre a tartományonkénti egy (azaz összesen kilenc) Tábori Főpapi Hivatal, melynek élén a tábori főpap állt.

A tábori főpap feladatai a következők voltak:

- a hadtestparancsnokság területén a tábori helynök helyetteseként működni;
- azon csapattestek, ahol nem volt saját katonai lelkész, azok közvetlenül a tábori főpap fennhatósága alá tartoztak;
- véleményező és javaslattevő tevékenység az alakulaton belül;
- szemlekorutak végzése, a katonalelkészi tevékenység ellenőrzése;
- válogatta és felkészítette az új katonalelkészeket.

Sokféle jogkörben járhatott el a tábori főpap, mégsem lehetett azt mondani, hogy a Helynökség vezetőjének kilenc helyettese van. Bár minden tartományi főpap elvileg helyettes volt, ilyen létszámú helyettesi létszámmal nem működhet szervezet.

Ezért nem is nagyon hangoztatták a főpapok helyettesi mivoltját.

A probléma megoldására történtek próbálkozások, többek között tervbe került a kilenc tartomány helyett csak öt katonai-lelkészi területre osztani a birodalmat. Ez meg is történt, de valami oknál fogva Mária Terézia alkotott még négy lelkészi kerületet², így a lényeg nem változott, az új rendszer is kilenc főpapot igényelt.

A lelkészi szolgálat intézményesítéséből egyenesen adódott az intézmény vezetői karának kialakítása. Nem szabad elfelejteni azonban, hogy az érdemi munkát – mint eddig – a továbbiakban is az úgynevezett közpapok végezték. Ez pedig hűen a hagyományokhoz egyben volt szép és hálátlan feladat. A Habsburg-monarchiában élő népek katonáinak a törvények nem biztosították azt a jogot, hogy azon a területen katonáskodjanak, ahol éltek. A birodalom bármely területén állomásoztatható volt bárki, és ezzel a lehetőséggel éltek is a katona vezénylesekor. Nem volt érdeke a hatalomnak, hogy nagyobb számú azonos nemzetiség teljesítsen ugyanazon helyen szolgálatot, így elkerülhették az esetleges nemzeti alapon történő érdekvédelmi fellépéseket. A kor katonai vezetőinek arra volt csupán gondjuk, hogy az alakulatban szolgáló katonák nyelvén beszélő parancsnoki állomány teljesítsen szolgálatot az alakulat élén. Ez feltételezte az is, hogy a lelkészeknek is több nyelven kellett beszélniük, ha az összes katona vallási problémájával foglalkozni akartak. Ez sajnos ritkán valósult meg a gyakorlati életben. Ez is közrejátszott abban, hogy míg a vezető tábori papokat könnyen lehet

---

2 Itália, Erdély, Belső-Ausztria, Morvaország

név szerint követni karrierjük alakulásában, addig az alsóbb szinteken működő katonai lelkészek esetében ez nagyon nehéz. Neveik, létszámuk, helyváltoztatásaik nem minden esetben kerültek rögzítésre, erre nem volt kapacitás a szervezeten belül.

A tábori lelkészek elnevezése aszerint változott, hogy melyik fegyvernemnél álltak alkalmazásban. Az legnagyobb létszámú csapatok a gyalogos- vagy lovasezredek voltak, ezeknél dolgoztak a tényleges tábori lelkészek. De ezen kívül voltak haditengerészeti, testőrségi, katonai akadémiái, vár- vagy helyőrségi, katonai kórházi, katonai rokkantázi, illetve katonai ruharaktári lelkészek. A lelkészek az ezred tisztikarához tartoztak, annak világi – más néven civil - részlegét képezték a hadbíróval és az ezredorvossal együtt.

A kilenc főpap száma állandó volt, a tábori lelkészek létszáma viszont állandóan változott. Aszerint nőtt vagy csökkent, hogy az Udvari Haditanács új alakulatok létrehozásáról döntött, vagy éppen csapatösszevonásokat hajtott végre.

Állandó problémát jelentett a több vallási felekezethez tartozó katonák lelki ellátása, legnagyobb hangsúlyt a római katolikus lelkészi munkásságra fektettek. Valamely oknál fogva először a Galiciából származó görög katolikus katonák érdekeit vették figyelembe, és egy császári rendelet³ kimondta, hogy alkalmazni kell görög katolikus lelkészeket is a hadseregen belül. Az katonai alapfelfogás szerint a római katolikus és a görög katolikus vallás egyazon hitelveket vallja, csak két különböző szertartással élnek. Ebből adódott eddig, hogy az a görög katolikus katona, aki vallását gyakorolni akarta a seregen belül, kénytelen volt római katolikus istentiszteletre járni. Ennek vetett véget a fent említett rendelet, mely alapján ahol görög katolikusok voltak többségben, ott görög katolikus szertartást is kellett celebrálni. Zökkenőmentesen azonban ezt a rendeletet is nehéz volt bevezetni.

A görög katolikus papoknál az alapkövetelmények mellett vagy nőtlenségnek kellett lenniük, vagy olyan özvegyeknek, aki gyermekük neveléséről lemondtak.

Ezen feltételek mellett belátható, hogy nagyon nehezen, vagy egyáltalán nem is tudták feltölteni a görög katolikus lelkészi beosztásokat. Vagyis a rendeleti alap rendelkezésre állt, a végrehajtás elé azonban gördültek akadályok, így a római katolikus hegemonia többé-kevésbé megmaradt a hadseregen belül.

A magyar katonai lelkészet 1848-tól az I. Világháborúig

Mint láhattuk, a Habsburg-monarchia idején a tábori lelkészet egy központi szervezet igazgatása alatt működött, melyet Mária Terézia hívott életre. Mivel Magyarország a birodalom szerves részét képezte, rá is az Apostoli Tábori Helynökség szabályai voltak érvényesek. Mint egy tartomány a többi között, katonai szempontból egy tábori főpappal és számos alárendelt tábori lelkésszel rendelkezett. Koránt sem volt biztos, hogy a magyar területen szolgálatot teljesítő lelkészek magyar anyanyelvűek voltak, tekintettel az itt állomásozó katonák nemzeti összetételére. A Helynökség soha nem származás szerint osztályozta a lelkészeket, hanem területek szerint. Ebből adódóan a magyar lelkészek is szétszóródva dolgoztak a birodalom területén.

Honvédelmi szempontból Magyarországnak önálló hadserege ez időben nem volt. 1848-ban törvényben⁴ hozták létre a nemzetőrséget, amely az ország belső nyugalmanak védelmére és az állampolgárok vagyónbiztonságának szavatolására volt hivatva. Ez az intézmény nem a Hadügyminisztérium, hanem a Belügyminisztérium hatáskörében működött. A szabadságharc

---

3 1779.január 24-én

4 A törvény XXII. cikkelye vonatkozik a nemzetőrségre

kitörése után a magyar honvédségbe nagyon sok katolikus világi pap és szerzetes jelentkezett, de kizárólag tábori lelkésznek.

Azon lelkészek, akik inkább a fegyveres harcot választották, mindannyian a nemzetőrség soraiba léptek be. Bár a nemzetőrség önkéntesei között voltak lelkészi tevékenységet ellátó papok is, ők semmilyen kapcsolatban nem álltak a hivatalos tábori lelkészettel. Ezekben a forrongó időkben egy tábori lelkész megválasztása nagyon gyorsan, szinte véletlenszerűen történt, és inkább a tömeg szimpátiáján múlt, mint az előljáró lelkész ajánlásán. A főpapok mást nem tehettek, csak tudomásul vehették, hogy beosztottjuk nemzetőri pap lett. Természetesen a szabadságharc leverése után nem számított, hogy az illető hivatásos, vagy egy csoport által választott katonai pap volt, a büntetésük egyforma volt. Bujtogatás és lázítás vádjával halál, száműzetés, vagy börtön várt rájuk. A nemzetőrség lelkészei mögött nem állt szervezet, éppen ezért semmilyen intézményes érdekvédelemre nem számíthattak a következményekkel kapcsolatban. A nemzetőrség népi vállalkozás volt, papjai lelképásztori szorgalomból végezték feladatukat, amiért előírás szerint szállást és ellátmányt kaptak, mint minden más nemzetőr.

1848. április 7-én megalakult a nemzeti honvédsereg, amely egészen más volt mind szervezésben, mind felépítésben. Az új állami szervek közül a Hadügyminisztérium létrehozása volt a legnehezebb. A magyar kormány azonnal megalakulása után kérelmezte Béctől, hogy a birodalom más területein szolgáló magyar katonákat minél előbb vezényelje haza. Miután ezt a birodalmi vezetés vonakodott megtenni, önálló magyar gyalogzászlóaljak jöttek létre, melyek készen álltak a szabadságharc folytatására.

A magyar Hadügyminisztérium egyházakhoz való viszonya még nem volt tisztázva, de már foglalkozott egyházi jellegű kérdésekkel, és rendelkezett a katonalelkészek felett. Összességében azonban az új rendszer káosszal és zűrzavarral volt teli, a kezdetekkel járó nehézségek nap, mint nap jelentkeztek. Nem volt rendezve a lelkészi szolgálat viszonya annyira, hogy a papi szolgálatra jelentkezők azt sem tudták, hogy hová, kihez forduljanak. Ha beadták jelentkezésüket a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba, azok átirányították őket a HM-hez, ugyanez volt az eljárás fordított helyzetben is. A katonák igényei azonban folytonosak voltak, így hogy a zűrzavar még nagyobb legyen, a parancsnokok saját hatáskörben kezdtek tábori lelkészeket kinevezni. Elmondható, hogy a magyar tábori lelkészlet történetében ez az időszak igen nehézkes és viharokkal teli volt.

Amint Mészáros Lázár átvette hadügyminiszteri kinevezését, rögtön elkezdte szervezni a fennhatósága alá tartozó hivatalok működését. Az katonalelkészi intézmény létrehozására felkérte Cziegler Ignácot, aki 32 éves lelkészi gyakorlattal a háta mögött akkor már a magyar, horvát, szlovén, és bánáti kerület közös hadseregbeli tábori főlelkésze volt. Az ő elgondolása az volt, hogy a Mária Terézia által létrehozott Helynökség legyen a minta, olyan legyen az önálló magyar lelkészi hivatal. El is készítette a tervezetet, amely előbb a Hadügyminisztériumhoz került, majd István főherceghez⁵, majd Bécsbe, herceg Esterházy Pál elé, aki a bécsi udvar magyar ügyekkel foglalkozó minisztere volt. A király elé már nem került az előterjesztés, mert több kérdés is felmerült. Először is kell-e magyar apostoli tábori helynököt kinevezni egyáltalán? Ha kell, ez mehet-e Róma beleegyezése nélkül? Ne felejtjük el, hogy ebben az időben Magyarországnak nem volt diplomáciai kapcsolata önállóan Rómával, így az nem is engedélyezhetett semmit Magyarországnak. Másrészt van-e a magyar államkasszában annyi pénz, amennyiből egy ilyen hivatal alapszinten működni tud? A kérdések gyenge ponton találták az akkori magyar vezetést, a pénzhiány miatt a lelkészi

---

5 István főherceg: az ország akkori nádora

hivatal szervezése megakadt. Kényszerpályára került a hadügyminisztérium vezetése, hiszen a katonák éppúgy igényelték a lelkészek jelenlétét ebben az időben is, mint az évszázadok alatt állandóan. Így más megoldás nem lévén, Mészáros Lázár hadügyminiszter saját hatáskörben kezdte a lelkészeket kinevezni, bécsi-római jóváhagyás nélkül.

Voltak kísérletek, melyek alternatív megoldásokat kínáltak az önálló magyar tábori lelkészi szolgálat elindításához. Őszintén szólva azonban ezekben a viharos időkben a felső vezetésnek inkább fegyverforgatókra volt szükségük, és a papokat is szívesebben látták a csapatoknál, ha azok hajlandók voltak egy ütközetben fegyveresen is részt venni.

A nagy erőfeszítések ellenére a szabadságharc ügye nem jó irányba fordult, és rövidesen látszódtott a végkifejlet is. Magyarország visszakerült a monarchia állami gépezetébe. Az aradi, majd a világosi történések után bujdosni kényszerült többek között Cziegler Ignác is, sajnos az önálló magyar tábori lelkészetről szóló elképzelései soha nem tudtak megvalósulni. Az időszak függetlenedési törekvései katonalelkészeti szempontból – is – kudarcot vallottak.

A szabadságharc leverése utáni következő fontos évszám a magyar történelemben 1867 volt. Ekkor történt meg ugyanis az az esemény, amiért a magyar nép közel húsz éve is fegyvert fogott. Bár nem volt ez sem teljes megoldás, az adott körülmények között ez is értékelendő eredmény volt.

Létrejött a magyar vezetés és a császár közötti kiegyezés, amely a Habsburg Birodalmat dualisztikus alapon szervezte újjá. Ausztria és Magyarország belügyeiben két teljesen független ország lett, közös volt azonban a hadügy, a külügy, és a pénzügy, illetve a császár személye. A kiegyezés hadseregére vonatkozó törvénye annyit mondott ki, hogy létrejöhet magyar haderő, és ezt a közös hadsereg kiegészítő csapatának kell tekinteni. Vagyis a Magyar Királyi Honvédség⁶ békeidőben állandóan egy helyben állomásozó csapatokból állt. A tábori lelkészet egyik lényege abban állt, hogy az állandóan a csapatokkal mozgó lelkész közvetlen viszonyt alakítson ki a katonákkal. Ilyen alapon a hosszabb ideig egy helyen állomásozó katonák lelki támogatását a laktanya közelében lévő település lelkészeire bízták. Voltak katonai lelkészek, de azoknak csak háborús időben volt bevonulási parancsuk, békeidőben nem kellett a csapatoknál tartózkodniuk. A települési papok nem voltak a honvédségnél alkalmazásban, így a szóban forgó időben, a honvédségben sem hivatásos, sem tartalékos lelkész nem volt. Az első tartalékos lelkészi kinevezésre 1876-ig várni kellett, majd az első tényleges állományú pap 1883-ban került a M. Kir. Honvédség kötelékébe.

Ő sem a szó klasszikus értelmében vett tábori lelkész volt, hanem a Ludovika Akadémia vallásoktatási nevelője. A további létszámbővítésekkel sem a csapatokhoz irányítottak lelkészeket, hanem a katonakórházak működésében volt szerepük. Vagyis a honvédségnél nem volt katonalelkészi szervezet, és ez így is maradt az első világháború kitöréséig. Ekkor azonnal életbe lépett a háborús időszakra vonatkozó szabályozás, és a közös hadsereg Apostoli Tábori Helynöksége lett az illetékes a lelkészi szolgálat kérdésében. Mozgósítva lettek a tartalékos lelkészek, akik az apostoli tábori helynöktől kapták kinevezésüket a háború idejére. A mozgósítás idején a hadsereg-, hadosztály-parancsnokságokon, a főhadiszálláson, a tábori kórházakban és az erődökben kellett lelkészt alkalmazni. A katonai lelkészet a hadsereg-parancsnokságnál egy katolikus tábori főpaptól, egy protestáns katonai lelkészből és egy tábori rabbiból állt. A hadosztály-parancsnokságokon kettő, a többi felsorolt egységnél pedig egy-egy katonalelkész teljesített szolgálatot.

A trianoni békeszerződés alaposan lecsökkentette a magyar hadsereg megengedett létszámát, így a tábori lelkészi állomány is csökkent. Olyan szintű volt az új szabályozás, hogy

---

6 Létrejött 1869-ben

egyos osztályok létszámon felülivé váltak, sőt, néhány osztály tiltottá is vált a magyar honvédség szervezetén belül. Hogy ezek a szervek mégis működhessenek, más minisztériumok neve alatt bújtatták őket. Így került a lelkészi szolgálat a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumhoz, annak egy részlegeként működött. Természetesen, mint minden mélypontnál, most is elmondható az a tény, hogy attól hogy a lelkészi szolgálatot nem támogatták, illetve a vezetőség létét titokban is tartották, a katonák vallásos igényei töretlenül jelentkeztek. Ebben az esetben is folyt a munka, sőt, a vezetőség a lelkészi feladatok hatékonyabbá tételén dolgozott. Új lelkészi feladatokat alkottak, mint például az ún. "szobánkénti hitoktatás" intézményét, amely a kisebb csoportok vallásos oktatását jelentette. Továbbá a vasárnapi és ünnepnap i stentiszteletek gyakorlattá tétele is ide sorolható, vagy a seregen belüli nagybőjti lelkigyakorlatok bevezetése.

A szervezet működése félig-meddig illegális volt, annál többet adott azonban a katonák vallási neveléséhez.

A katonai lelkészet közelmúltja és jelene

A tábori lelkészet 1945 utáni állapotára a szervezetlenség, később pedig a módszeres elsorvasztás volt a jellemző. Hasonlóan a hadsereghez, a lelkészetnél is egy furcsa kettősség volt megfigyelhető. Egyik oldalon már befejeződtek a harcok, Magyarország más területein viszont – a Dunántúlon és a Felvidéken – még harcoló csapatok tevékenykedtek. A tábori papok esetében ez a kettősség úgy írható le, hogy a vezetőség kiürítési parancsra cselekedve elhagyta a fővárost, sőt, nem sokkal később Németországba települt. Másik oldalon viszont a a harcoló csapatok mellett ugyanúgy végezték feladatukat a tábori lelkészek, mint azelőtt. A Kőszegre települt vezetőséggel nagyon gyorsan megszakadt a lelkészek kapcsolata, ez az alakulatoknál a felbomló fegyelemhez vezetett. A háború után ismét napirendre került a lelkészet újraszervezése egy átfogó tanulmányban, amely a "Magyar Kommunista Párt és Szociáldemokrata Párt javaslata az Új Magyar Honvédség szervezéséhez" címmel készült el. Szerepelt viszont ebben a dolgozatban egy másik, új intézmény is. Ez pedig a Honvéd Nevelőtiszti Intézmény volt, amely alapját a Vörös Hadsereg politikai tiszti intézménye képezte. Sejthető volt, hogy ez az új intézmény komoly konkurenciája lesz a tábori lelkészi szolgálatnak a kommunista rendszerben.

Nem sokkal megalakulása után be is következett az, hogy a Nevelőtiszti Intézmény a tábori lelkészet fölé nőtt, és a hadsereg politikai szervévé vált. A nevelőtiszti állománynak kezdetben volt egy katolikus lelkész tagja is, de munkáját és életét mondvacsinált ürügyekkel megnehezítették. Állandó rendőri zaklatásnak volt kitéve, illetve hetente jelentkeznie kellett a rendőrségen, mintha hatósági felügyelet alatt állna. Fél évig volt a politikai szervnél lelkész munkatárs, a folyamatos atrocitások miatt lemondott tisztségéről. Lassan átértékelődött a katonák lelki szükségleteinek fogalma, és a vallási jellegű segítségnyújtást átvette a politikai alapon szerveződött segítőszervezet. A megalakuló csapatoknál a nevelőtiszti helyekre a Kommunista Párt káderei kerültek. 1950-re három lelkész maradt az egész honvédségben, de ez a létszám is soknak találtatott. A katonai lelkészi szolgálat az új politikai rendszerben nem képezett súlyponti kérdést, módszeres elsorvasztása sem okozott különösebb problémát. Nem intézkedéssel vagy rendelettel vitték véghez a megsemmisítést, hanem egyszerűen a rendszeres őrszi állománytábla-módosítással hajtották végre. Így a tábori lelkészi szolgálatot a katonai hadrendből véglegesen törölték 1951. november 1-én, mikor nem történt lelkészi állományba helyezés az aktuális állománytáblán.

A kommunista rendszer elmúltával ismét napirendre került a vallásosság képviselése a

Magyar Honvédségnél.

Jelenleg az Alkotmány 60.§-a szerint az államnak kötelessége biztosítani a katonák számára a szabad vallásgyakorlást, tekintet nélkül arra, hogy mely egyház tagja a katona. A Táborig Lelkészi Szolgálatról szóló 61/1994 (IV.20.) Kormányrendelet 3.§-a előírja: "A Magyar Honvédség és a Határőrség parancsnokai, valamint a Szolgálat tagjai kötelesek elősegíteni, hogy a 2.§ (2) bekezdésében fel nem sorolt, de bejegyzett egyházak vallásgyakorlási és lelki gondozási jogosultsága a katonák igényei szerint érvényesüljön." Vagyis bármely egyház tagját megilleti szabad vallásgyakorlás a honvédség keretein belül is.

Napjainkban a négy történelmi egyház⁷ állandó lelkesi képviselőt működtet a Magyar Honvédségnél.

A kormány előírja, hogy a honvédség biztosítson lelkipásztori gondozást mindenkinek, aki azt igényli. A lelkesi szolgálatot a Honvédelmi Minisztérium támogatja és tartja fenn. A Római Katolikus Egyház és a kormány megkezdte a katonai lelkesi szolgálatot szabályzó 1994-es szerződés újratárgyalását. Az újratárgyalásra azért van szükség, mert a közelmúltban jelentős szerkezetátalakításokon ment át a honvédség. Többek között megszűnt a sorkatonai szolgálat, ami már magában is gyökeres változásnak mondható. Másodsorban megjelentek új feladatkörök is a honvédség munkájában, mint például a nemzetközi missziókban való rendszeres részvétel.

Akár mennyire is változik meg a honvédség szerkezete a jövőben, jöhetnek új feladatok, új missziók, a katonák lelki szükségletei állandó igényként jelentkeznek. Ezek ápolására évszázadok óta a tábori lelkesek hívatottak, és méltán megérdemlik, hogy neveiket megbecsüléssel és tisztelettel emlegesse az utókor. Azon lelkeseket, akik korokon át a magyar nép fiaiból alakult hadseregben, magyarul vagy más nyelven, de töretlenül ápolták a katonák lelkében az istenfélelmet és hazaszeretetet.

Felhasznált irodalom

1. Borovi József: A Magyar Tábori Lelkeszet Története Bp., 1992
2. Balogh-Secse-Varga: Vallások és a katonai szolgálat Bp., 1989
3. Szerdahelyi Csongor: Tábori lelkesek, katonapapok tegnap és ma. Új Ember, 1989.
4. Dr. Horváth László: Érdekvédelem egyetemi jegyzet ZMNE 2005.

---

⁷ Dr. Horváth László: Érdekvédelem egyetemi jegyzet ZMNE 2005
(Római katolikus; evangélikus; református, zsidó)